

REPERE BIBLIOGRAFICE

Ioan Alexandru, *Despre sacralitatea justiției*, București, Editura Academiei Române, 2019, 236 p.

Corectitudinea și procesualitatea specifice juridic, care reglementează opoziția individului și a grupului, precum și subordonarea interesului individual interesului majorității, împreună cu instituțiile de drept și corpul legilor, se dovedesc insuficiente pentru realizarea justiției. Legea a fost și continuă să fie „literă” și spirit. Transcendența sacrului, transcendența divină se fac prezente în mod salutar în spațiul concretului prin *bunul simț juridic* și prin *conștiința juridică* (p. 51), ambele asigurând spiritualitatea și sacralitatea justiției. Iată miza lucrării *Despre sacralitatea justiției* pe care autorul său, profesorul Ioan Alexandru, specialist cu o experiență teoretică și practică deosebită, o pune în valoare într-o lucrare structurată în cinci capitole: „Reflecții privind starea justiției”; „Dreptul, morala și conștiința juridică”; „Despre sacru și profan”; „Desacralizarea și resacralizarea justiției”; „Este neștiințific să crezi în sacralitatea justiției?”

În mod convingător și concis, pe urmele lui P.-J. Proudhon (*De la justice dans la Révolution et dans l'Église*, 1858), autorul arată că „ceea ce numim morală este chiar întipărirea Divinității” și că „justiția este o facultate a sufletului, prima dintre toate, cea care constituie ființa socială”: astfel, „Justiția este această calitate morală, care îi determină pe oameni să facă lucruri corecte” (p. 204).

Demersul acestei cărți se întemeiază logic și filosofic, valorificând numeroase realizări românești contemporane, cu o anvergură ce include filosofia sacrului (Mircea Eliade), logica și filosofia transcendenței (Basarab Niculescu, Alexandru Surdu), filosofia juridică (Ion Craiovan, Dumitru Constantin Dulcan, Cornelia Gruja). Argumentația lucrării pune de la început în discuție ideea că de împlinirea justiției depind atât coeziunea socială, cât și supraviețuirea societății omenești. Deși activitatea de împărțire a justiției este o activitate umană, așa cum arată și René-Jean Dupuy în prefața lucrării lui Robert Chervin, *Justice et Politique*, 2003, după formula lui Proudhon, „Justiția este anonimul lui Dumnezeu”, cu alte cuvinte, importanța sa întemeietoare nu poate fi egalată decât de o întemeiere pe măsură, conferită de misterul înțelepciunii divine, care ordonează, echilibrează și structurează totul.

Ca garant al coeziunii sociale, „Puterea judecătorească moștenește ca demnitate și eficacitate valoarea sacră” (p. 57). În ședințele de judecată se păstrează simboluri și ritualuri care readuc în zona perceptibilă, vizibilă, sacralitatea justiției. Funcțiile pragmatice, umaniste, de reglementare și restaurare a ordinii, precum și funcția pedagogică a dreptului nu pot eclipsa în totalitate demnitatea morală, spirituală și sacră a actului de justiție. Concepte precum infailibilitatea voinței populare, adevăr, dreptate, conștiință juridică, bun simț juridic, păcat sau răspundere juridică, morală sau etică (p. 61) își păstrează toate încărcătura sacră și fac trimitere unele la altele, indiferent dacă își mai găsesc toate locul într-un prim-plan al ritualurilor juridice recente. De aceea, fundamentele dreptului se află într-o strânsă legătură cu îndatoririle sociale de excepție de a păstra și *restaura*, după caz, relațiile sociale sau o anumită relație socială, păstrând astfel și edificiul social intact.

În consecință, profesiunea juridică – și mai ales profesiunea de judecător – este cu necesitate o vocație cu veșmânt profesional, sprijinită pe motivații intrinseci: acestea sunt singurele filtre care pot proteja calitatea acestei elite. Politizarea și corupția justiției aduc după sine decăderea statului de drept și a rațiunii de a fi a puterii. Corpul magistraților divizat de interese și opțiuni politice reprezintă expresia unui derapaj. Chiar și impresia că „justiția face politică” reprezintă un fapt alarmant, „echilibrul balanței justiției (simbolul care ne este atât de drag și de care sunt legate speranțele oamenilor) constituie esența actului de justiție și a activității judecătorilor” (p. 94). Autorul nuanțează: „independența justiției nu este o valoare prin ea însăși, dar trebuie asigurată pentru a garanta imparțialitatea magistratului care, într-adevăr, reprezintă cea mai înaltă valoare necesară aplicării justiției” (p. 95). Tot pentru echilibrarea actului de justiție, statutul judecătorului nu poate fi echivalat cu cel al procurorului.

Procurorul are o putere delegată, pentru a putea veghea la respectarea legii, în timp ce judecătorul are cu adevărat sau *reprezintă*, sau *exercită* o putere și este întrupare a acesteia prin autoritatea pe care o exprimă. Totodată, analiza evidențiază rolul esențial al spiritului justiției, al bunului simț juridic în procesul de devenire, de evoluție al statului de drept.

Dreptul și politica sunt expresii diferite ale relațiilor sociale. „Justiția politică sau altfel spus politizarea justiției este un fenomen care apare în momentele de criză ori în situații de tensiune când realitatea momentului face să fie «sparte» aparențele, iar starea reală a raportului dintre puterea politică și justiție face să devoaleze natura și mișcarea profundă a legislației, a dreptului însuși, care apare a fi obiectul sau produsul unei lupte politice, dar, în același timp, și un instrument al acestei lupte viciind în unele cazuri ceea ce numim constantele sale” (p. 103). Justiția a fost concepută fie ca frână în fața abuzurilor puterii, fie ca funcție de întărire a autorității guvernanților și astfel ca „agent al puterii”. Starea de legalitate este influențată de raportarea corectă a politicianilor la statul de drept, la valorile acestuia, la Constituție, la principiul normelor juridice și aplicarea legilor, pentru a menține funcțiile corecte ale statului și autoritatea statală, în echilibrul legal și principial cu autoritatea judecătorească, fără politizarea justiției, dar și fără a crea o „juristocrație”. Progresele înregistrate de justiția românească arată și limitele acestui progres prin reformare: reformarea justiției presupune strategii puse în aplicare și care își dovedesc funcționalitatea.

Cu adevărat, morala este temelia societății, iar instanța conștiinței este prioritară pentru funcționarea oricărei justiții. Certitudinea de sine și conștiința de sine sunt obiectivarea nevoii de celălalt, exprimată prin stat și juridic (p. 111). Conștiința este, cum arăta Basarab Nicolescu, „terțul sacru... care împacă omul cu universul.” Așa cum ne învață *Biblia* lui Anania, rațiunea omului se manifestă ca instanță luminoasă și fierbinte în aspirația sa către adevăr ca reprezentant al binelui, acestea fiind ingredientele bunei-credințe juridice (Traian Ionașcu) și ale principiilor și metodelor în drept. În unitatea fizică și metafizică a omului, aici sunt rădăcinile sacralității dreptului, care se manifestă prin legătura omului cu sine, cu ceilalți și cu Dumnezeu, prin conștiința sa structurată pe raționalitatea adevărului și binelui, a cărei funcționalitate depinde de afectivitatea ce însoțește aspirația omului către adevăr și bine și concretizată ca temei al principiilor de drept. În susținerea acestor idei, vin argumentele biblice, cele aduse de Toma de Aquino, Sfântul Augustin, Imm. Kant, Eugeniu Speranția, Dumitru Stăniloae, Isidor Chinez, J.M. Aubert, mai ales în *Consecienza e legge*, I.I. Popa sau Vasile Stănescu etc. Christina Andreea Mițariu identifică o nevoie de sacru specific umană, ceea ce vine o dată în plus în spiritul și sprijinul ideilor despre întemeierea sacră a dreptului, pe care le dezvoltă profesorul Ioan Alexandru. Analizând dinamica sacru–profan, cercetarea păstrează în centrul atenției postulatul ontologic și postulatul fenomenologic al sacralului. Întemeierile dreptului în sacralitate sunt posibile datorită ireductibilității sacralului, deoarece sacralul este parte a structurii conștiinței umane, o parte refuzată sau îmbrățișată, după caz, dar intim întrețesută în fibra omenească. Putem spune că, în această perspectivă, sacralul nu este o cale de îndepărtare de realitate, cât o cale de fructificare a semnificațiilor depline ale existenței, vieții și relaționării umane. Așa cum arată Al. Surdu, în *Filosofia Pentadică I – Problema transcendenței* (2007), „ceea ce este inteligibil sau rațional nu ține de domeniul transcendenței. (...) Numai prin revelație (*Offenbarung*) se manifestă Divinitatea, mai precis prin anumite fapte sau înfăptuiri (*Thaten*), pe când voința divină rămâne în fază de mister, asupra căreia se poate doar medita (*nachdenken*)” (p. 158). Abordarea conceptului de *numinos* în analize precum cea realizată de Iulia Stătică în 2014 pe urmele lui É. Durkheim și R. Otto (*der ganz andere*) îi dau autorului prilejul de a evidenția complexitățile demersului uman de raportare la alteritate ca expresie ultimă a raportării socio-morale, politice și juridice la celălalt și a posibilității existenței societății umane.

Ca urmare, sacralitatea dreptului provine din sacralitatea puterii, din epiphania rațiunii, ordinii, corectitudinii, iubirii vădită în calitatea Autorului celor zece porunci și a tuturor regulilor și codurilor de legi întemeietoare. „Această reminiscență misterioasă sau mai degrabă religioasă de la originea puterii și a dreptului constituțional demonstrează că dreptul este mereu, în ciuda laicității proclamate, de ordinul sacralului. În acest sens, Olivier Camy tinde să-și elaboreze teoria transcendenței dreptului constituțional sub modalitatea suveranului în general conceput ca subiect absolut, considerat ca deținând o putere constituantă «originară» și, deci, capabil să producă dreptul *ex nihilo* (din nimic).

Acesta consideră că, în democrațiile europene, suveranul este asimilat, în dreptul intern, poporului care se exprimă prin sufragiu universal, iar în dreptul internațional, statului care se exprimă prin intermediul guvernului”. (p. 161)

De fapt, fascinantul fenomen central al acestei lucrări este transferul de sacralitate resimțit în primul rând în politică, dar esențial și în problema dreptății, o discuție ce păstrează în mod elocvent în centrul său simbolul balanței, supremul echilibru, o aspirație reconfirmată zilnic în societatea omenească, fără de care totul intră pe panta alunecoasă a deconstituirii. În pulsul valorilor stă autoritatea legii și calitatea socialității și a actului de justiție, deopotrivă.

Henrieta Anișoara Șerban

